

СПОМЕНУ ЗА ХЛОРНИТЕ ОБГАЗЯВАНИЯ НА РУСЕ ПРЕЗ 80-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.¹

Стоян Русев

Председател на Общинския съвет за опазване на околната среда при Отечествения фронт – Русе по време на обгазяванията от румънския химически завод в Гюргево.

Обгазяванията на Русе с хлор и хлорни съединения от химическите заводи в Гюргево започнаха през 1981 г. След 1984–1985 г. станаха гъсти, редовни и нетърпими. Имаше последователни дни, в които хлорната мъгла в града стоеше дори непрогледна. Не се виждаше ясно и на централния площад на Русе от хотел „Тетевен“ до другия край. Трудно се дишаше. Към окръжния комитет на Отечествения фронт в Русе работеше Обществен съвет за опазване на околната среда и аз като секретар на комитета през 1982 г. станах председател на Съвета. Членове бяха експерти – ръководители на районната инспекция по околната среда, здравни заведения и инспекции, професионалният съюз, представители на обществени организации – като Движението на жените и други. В съвета най-активно участваха д-р Евгени Назъров – директор на окръжната болница, д-р Константин Колев – директор на Хигиенно-епидемиологичната инспекция (ХЕИ), инж. Борис Цветков – директор на Районната инспекция по околната среда (РИОС). Секретар на съвета, който готвеше протоколите с решенията и пишеше официалните писма, беше Сава Кадишев – тогава пенсионер. През 1982 г. Общественият съвет за опазване на околната среда започна да пише тревожни писма до окръжното ръководство на БКП и до всички централни държавни институции, които можеха да вземат мерки срещу румънското престъпление. Това се налагаше, тъй като на всички редовни събрания на Отечествения фронт в русенските квартали населението недоволстваше и яростните изказвания бяха постоянни. Данните сочеха увеличаване на белодробните и други заболявания. Цели семейства се изселваха от града. Промени обаче не настъпваха. Дори беше спряно изказване, изготвено от Обществения съвет с много факти за това бедствие, в Народното събрание на народния представител и председател на окръжния комитет на Отечествения фронт Генчо Коларов. От окръжните институции единствено бяха спуснати инструкции да се ограничават игрите на открито на децата в училищата и детските градини при обгазяване и от РИОС да се правят редовни измервания на хлор и хлорни съединения във въздуха и да се изпращат в националните ръководства в столицата, за да се бие тревога. РИОС беше снабден с нови по-модерни автомобили – лаборатории за измерване на хлор и стационарна лаборатория. Доколкото си спомням най-големи хлорни концентрации бяха засечени при тогавашния Дом на културата, а

¹ Спомените се съхраняват в ДА – Русе, ф. 1508, оп. 1, а.е. 2.

най-продължителни и най-дълго задържащи се – в Пухлево дере, където бе ниско, а токсичните газове – тежки.

След 1985 г. обгазяванията станаха толкова гъсти, че имаше припаднали хора по улиците. Срина се на плочките на централния площад и секретарят на Обществения съвет Сава Кадишев. Продължавахме да изпращаме тревожните сигнали от Обществения съвет, но дали държавната власт поставя проблема пред румънските власти не знаехме.

През 1986 г. аз и секретарят на Окръжния народен съвет Апостол Бишаров бяхме изпратени като официална делегация в Гюргево за честване на националния тогава празник на Румъния 23 август. Беше ни обяснено, че от Гюргево са канени първия секретар на окръжния комитет на БКП и председателят на Окръжния народен съвет, но в знак на протест срещу хлорните обгазявания се изпраща делегация на ниско равнище. Партийната и държавна власт в Гюргево не беше уведомена предварително за промяната, за да се почувства недоволството в Русе. На средата на Дунав мост аз и Бишаров бяхме посрещнати от първия секретар на Окръжния комитет на Румънската комунистическа партия в Гюргево, който бе и председател на местната власт. В онези времена за разлика от България партийната и държавната власт в Румъния се сливаше. Например вторият секретар на РКП в Гюргево бе едновременно и директор на тяхната окръжна милиция. Изненадата от ниското равнище на русенската делегация бе голяма. Румънските домакини дори се отделиха настрана да се консултират, но посрещането с музика и чаши шампанско не бе прекъснато. Въпреки всичко на официалните първи разговори на нас ни бе раздадена без промени тридневната програма за пребиването в Гюргево и окръга. Още на тази среща Бишаров и аз поставихме проблема с нетърпимите хлорни обгазявания и поискахме информация какви мерки се предприемат в Румъния и настояхме да посетим химическия комбинат и специално цеха за производството на хлор. През първия и втория ден отговор нямаше. Едва през последния ден изненадващо ни заведоха в завода за хлор. Влязохме вътре и аз бях поразен от мизерията. Не можеше да се диша. Там имаше огромни камери за електролиза. Фрапиращото бе, че отдолу от камерите, през разядени метални тръби през въздуха, течеше в канали в пода получената сода каустик. Горните тръби за хлора от камерите също бяха разядени. В цеха като сенки за поддържане се движеха десетина души. Дори техните обикновени работни дрехи бяха разядени. По-късно някой от румънците спомена, че май са затворници. В директорския кабинет ни бе обяснено, че обгазяването и в Гюргево е тревожно, че местните партийни и общински власти изпращат сигнали и се очаквали мерки. В гюргевските отговори нямаше нищо конкретно. Аз и Бишаров повторихме негодуванието в Русе. Поискахме съвместни окръжни срещи от двете страни на Дунав, за да се съединят усилията за въздействия в столиците. Нямаше отговор. През 1987 г. аз излязох от щата на Окръжния комитет на Отечествения фронт и не знам как е работил след това Общественият съвет. Доколкото си спомням, след гражданските протести през 1988 г., за да се засили общественото участие в него, статутът на съвета бе променен. Изваден бе от Отечествения фронт и негов председател стана д-р Руденко Йорданов.